

**Examensarbete
15 högskolepoäng, grundnivå**

**Elevens upplevelser av studie- och yrkesvägledning inom
grundskolan**

*En kvalitativ studie om hur studie- och yrkesvägledarens tjänstgöringsgrad
kan påverka eleverna*

***Students Experiences of Study- and Career Counselling in
Elementary School***

*A qualitative study of how study- and career counselors working hours can affect the
students*

Julia Jarlsborg

Lina Rosenlund

Studie- och yrkesvägledarexamen 180hp

Datum för uppsattsseminarium: 2018-05-31

Examinator: Jan Andersson

Handledare: Jonas Olofsson

Sammanfattning

Många studie- och yrkesvägledare på skolor idag har ofta en låg tjänstgöringsgrad och hög arbetsbörda, vilket kan inverka på studie- och yrkesvägledningens tillgänglighet för eleverna. Utifrån det här dilemmat undersöker studien hur elever upplever deras studie- och yrkesvägledning inom skolor där studie- och yrkesvägledarna har olika tjänstgöringsgrader. Vad har eleverna haft för förväntningar på studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet? Vad har eleverna haft för upplevelser av den studie- och yrkesvägledning de har haft tillgång till inför gymnasievalet? Upplever eleverna att studie- och yrkesvägledningen på skolan fått dem att tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter inför gymnasievalet?

I den här studien har vi använt oss av en kvalitativ intervju metod med sex elever på två olika skolor i Skåne. Studien tar sin utgångspunkt i Cognitive Information Process (CIP) av Sampson m.fl., begreppet handlingshorisont som beskrivs i teorin Careership av Hodkinson och Sparkes samt den tidigare forskningen vi funnit inom området. Resultatet visar att det både finns likheter och skillnader mellan skolan där studie- och yrkesvägledaren har 20 procent tjänstgöringsgrad och skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent. Informanterna på båda skolorna hade liknande förväntningar men deras upplevelser uppvisade större skillnad. En skillnad var att informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent har haft mer tillgång till studie- och yrkesvägledning. Den största skillnaden var att studie- och yrkesvägledningen, på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent tjänstgöringsgrad, har fått informanterna att tänka annorlunda kring sina val och fått dem att se fler valmöjligheter än den andra skolan.

Nyckelord: förväntningar, handlingshorisont, studie- och yrkesvägledning, tjänstgöringsgrad, upplevelser

Förord

Vi vill först och främst tacka våra informanter som tagit sig tid att dela med sig av sina upplevelser till vår studie. Utan er hade inte denna studie varit möjlig. Vi vill även ödmjukast tacka vår handledare som funnits till hands att svara på våra frågor samt gett oss feedback under skrivprocessen.

Uppsatsen har i sin helhet skrivits tillsammans av båda författarna men Julia har ansvarat för tidigare forskning medan Lina stått för teorikapitlet. Lina har även varit den som förfinat inledningen medan Julia gjort detsamma med metodkapitlet. All text har tillsammans setts över och analyserats för att få en jämn struktur.

Till sist vill vi tacka oss själva för det arbete och tid vi lagt ner på denna studie samt för det stöd vi gett varandra under processen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	8
1.2 Syfte och frågeställningar	9
1.3 Disposition	10
2. Tidigare forskning	11
2.1 Internationella studier	11
2.3 Rapporter och granskningar.....	13
2.4 Sammanfattning	15
3. Teoretiska utgångspunkter	16
3.1 Cognitive Information Process (CIP)	16
3.1.1 Självkänedom och kunskap om arbetslivet	17
3.1.2 CASVE.....	17
3.1.3 Metakognition	18
3.2 Handlingshorisont	19
3.3 Sammanfattning	19
4. Metod	21
4.1 Metodval och metoddiskussion	21
4.2 Urval av undersökningsenheter	22
4.3 Databesamling	23
4.4 Analysmetod och bearbetning av empiriskt material	24
4.5 Etiska ställningstaganden	25
5. Resultatredovisning	26
5.1 Studie- och yrkesvägledaren som arbetar 20 procent	26
5.1.1 Förväntningar av studie- och yrkesvägledningen	26
5.1.2 Upplevelser av studie- och yrkesvägledningen.....	27

5.1.3 Tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter	29
5.2 Studie- och yrkesvägledaren som arbetar 80 procent	30
5.2.1 Förväntningar av studie- och yrkesvägledningen	30
5.2.2 Upplevelser av studie- och yrkesvägledningen.....	31
5.2.3 Tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter	32
5.3 Sammanfattning av resultatredovisningen	34
6. Analys av resultatredovisningen	35
6.1 Förväntningar av studie- och yrkesvägledningen	35
6.2 Upplevelser av studie- och yrkesvägledningen.....	36
6.3 Tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter	39
6.4 Sammanfattande analys	41
7. Diskussion	43
7.1 Resultatredovisning- och analysdiskussion	43
7.2 Teoridiskussion.....	44
7.3 Metoddiskussion	45
7.4 Förslag på fortsatt forskning	46
Litteraturlista	47
Bilaga 1. Intervjuguide.....	50
Bilaga 2. Mail till studie- och yrkesvägledare	52
Bilaga 3. Intyg till vårdnadshavare	53

1. Inledning

Enligt skollagen ska alla elever ha tillgång till personal som besitter kompetens inom studie- och yrkesvägledning och ska vara till stöd vid elevernas framtida studie- och yrkesval (SFS 2010:800, 29 §). All personal på skolan ska ha målsättningen att förbereda alla elever med de verktyg och kunskaper som behövs för att kunna göra väl underbyggda val. Men att förbereda eleverna är en process som tar och måste få ta en lång tid (Skolinspektionen 2013, 23). Processen bör därmed påbörjas tidigt för att eleverna ska få möjligheten att bearbeta de olika alternativ de ställs inför inom skolan (Skolverket 2013, 13). Studie- och yrkesvägledning ska vara hela skolans ansvar men i många kommuner delegeras ansvaret över till en studie- och yrkesvägledare, vilket har medfört att annan personal har diffusa föreställningar kring vad studie- och yrkesvägledningen har för betydelse för eleverna (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 6). Det har lett till att studie- och yrkesvägledning inte är integrerad i det övriga skolarbetet utan är oftast begränsat till gymnasievalet i nian (Skolinspektionen 2013, 35).

Gymnasievalet är en del av processen i elevernas liv under skoltiden (Hjort, Hjärpe och Panican 2014, 178). Dock känner sig flera elever stressade och upplever att gymnasievalet är deras livs viktigaste val (Skolinspektionen 2013, 13). För att eleverna ska kunna göra väl genomtänkta val gällande deras framtid så behöver de tillgång till studie- och yrkesvägledning (Skolinspektionen 2013,11). Men studie- och yrkesvägledare har begränsad arbetstid och många arbetar även på flera olika skolor vilket kan göra att eleverna, som kan bestå av cirka 300 individer på en studie- och yrkesvägledare, inte får en nära relation med studie- och yrkesvägledaren på skolan och diskuterar hellre framtida val med deras föräldrar (Skolinspektionen 2013, 31).

Studie- och yrkesvägledningen inom skolan ska vara till stöd för att vidga elevernas perspektiv och förhindra att elevernas val begränsas av deras omgivning, såsom sin familj (Skolinspektionen 2013, 35). För att eleverna inte enbart ska använda sig av sin omgivning är det viktigt att studie- och yrkesvägledningen synliggörs inom skolan (Skolverket 2013,

19). Dock kan synliggörandet av studie- och yrkesvägledaren begränsas då de arbetar på många olika skolor och har oftast en låg tjänstgöringsgrad mellan 20–40 procent istället för en heltidstjänst på en skola, vilket leder till att eleverna enbart får tillgång till studie- och yrkesvägledning kanske en dag i veckan (Skolinspektionen 2013, 31). Det kan medföra en risk att studie- och yrkesvägledaren inte kan ge eleverna den studie- och yrkesvägledning de behöver och har rätt till inför gymnasievalet, utan är tvungen att prioritera sin tid som då oftast går till de mest utsatta eleverna (Hjort, Hjärpe och Panican 2014, 180). Att inte kunna ge eleverna den studie- och yrkesvägledningen som behövs har lett till att elever löper 20 procent högre risk att göra studieavbrott i gymnasieskolan (Lärarnas riksförbund 2012, 5).

Vi ser att det finns ett antal brister inom studie- och yrkesvägledningen på skolor, såsom att ansvaret för all studie- och yrkesvägledning läggs helt på studie- och yrkesvägledaren även om det är hela skolans ansvar. Dilemmat med att placera ansvaret på studie- och yrkesvägledare är att de oftast har en låg tjänstgöringsgrad och hög arbetsbörda, vilket kan inverka på studie- och yrkesvägledningens synlighet och tillgång för eleverna inom skolan. Utifrån ovanstående dilemman kan det vara av vikt att undersöka och därigenom få en ökad förståelse för hur elever upplever studie- och yrkesvägledningen, där studie- och yrkesvägledarna har olika tjänstgöringsgrader.

1.1 Bakgrund

När vi beskriver studie- och yrkesvägledning menar vi både mötet mellan eleven och studie- och yrkesvägledaren, men även studie- och yrkesvägledningen som en inkorporerad del av skolan. Det är relevant för oss att efterforska båda delarna för att få en djupare förståelse för elevernas upplevelser av studie- och yrkesvägledning.

Studie- och yrkesvägledningen som eleverna ska kunna ta del av inom skolan kan beskrivas i både vid och snäv bemärkelse. Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse innebär att kunna ge eleverna kunskaper och färdigheter genom att bland annat utforma undervisning som berör arbetslivet, studiebesök och praktik samt ge information om utbildnings- och arbetsmarknaden (Skolverket 2013, 11). Studie- och yrkesvägledare kan

arbeta kontinuerligt med lärare på skolan för att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Det innebär inte att studie- och yrkesvägledaren ska leda lektioner utan kunna ge förslag och tips som lärarna kan använda sig av under deras undervisning (Skolinspektionen 2013, 31). Dock är en del av studie- och yrkesvägledarens roll att informera om de olika gymnasieskolorna och förändringar på arbetsmarknaden (Skolinspektionen 2013, 33). Att eleverna får ta del av både studiebesök och praktik har en avgörande roll för deras förmåga att göra välgrundade val, då eleverna får möjligheten att utforska utbildnings- och arbetsmarknaden. Det är dock av vikt att både studiebesök och praktik planeras grundlig och att elevernas aktiviteter följs upp och utvärderas. Men en efterföljande uppföljning och utvärdering brister en del inom skolorna (Christensen och Larsen 2011, 16).

Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse innebär en mer personlig studie- och yrkesvägledning i form av vägledningssamtal, vilket ska få eleverna att se sina möjligheter och reflektera över sina studie- och yrkesval (Skolverket 2013, 11). Att ha flera samtal med studie- och yrkesvägledare kan öka elevens självkänedom och därmed leda till att de kan se sig själva i ett större sammanhang (Skolinspektionen 2013, 22). Vidare är det även av vikt att vidga elevernas perspektiv gällande utbildningar och yrken (Skolinspektionen 2013, 24). Många elever upplever dock att informationen som utdelas av studie- och yrkesvägledaren kommer alldeles för sent i deras valprocess. Eleverna vill ha vägledningssamtal tidigare och inte bara inför gymnasievalet, då de beskriver vägledningssamtal som ett viktigt stöd till att komma fram till ett beslut (Skolinspektionen 2013, 22). Studie- och yrkesvägledare kan använda sig av både vid och snäv studie- och yrkesvägledning för att tillgodose elevernas behov av vägledning (Skolverket 2013, 11).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att få en ökad förståelse för hur elever på grundskolor, där studie- och yrkesvägledarna har olika tjänstgöringsgrader, upplever studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet. Våra frågeställningar är följande:

- Vad har eleverna haft för förväntningar på studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet?
- Vad har eleverna haft för upplevelser av den studie- och yrkesvägledning de har haft tillgång till inför gymnasievalet?
- Upplever eleverna att studie- och yrkesvägledningen på skolan fått dem att tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter inför gymnasievalet?

1.3 Disposition

I det första kapitlet presenterades problemformuleringen följt av syfte och frågeställningar. I det andra kapitlet skildras tidigare forskning kring studie- och yrkesvägledning som är relevant för studien. I kapitel tre presenteras teorier och teoretiska begrepp som har tillämpats i studien. I det fjärde kapitlet redogörs och diskuteras val av metod, urval, datainsamling samt de olika ställningstagande som har tagits hänsyn till i studien. Det femte kapitlet består av resultatredovisningen som är uppdelat i två teman, tjänstgöringsgrad på 20 procent jämfört med 80 procent. I det sjätte kapitlet presenterar analysen med kopplingar både till kapitel två och kapitel tre. I det sjunde och sista kapitlet diskuteras studiens resultat och analys, teori samt metod som har använts i studien. Det sista kapitlet avslutas även med förslag på vidare forskning.

2. Tidigare forskning

Här nedan redogör vi för den tidigare forskning vi har funnit inom vårt ämnesområde. Kapitlet börjar med de internationella studierna *High school career education: policy and practice* av Quah och Tuong, *"My Counselors Were Never There": Perceptions from Latino College Students* av Vela- Gude m.fl. samt *Junior High Career Planning: What students wants* av Bardick m.fl. som beskriver elevernas upplevelser, förväntningar och tankar kring studie- och yrkesvägledningen inom skolorna. Därefter introduceras delar från rapporter och granskningar som är relevanta för vår studie. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av den tidigare forskningen och dess relevans till vår studie.

2.1 Internationella studier

High school career education: policy and practice är en studie som utförts på high schools i Ontario som ger en beskrivning av studie- och yrkesvägledningen inom skolorna. Studien undersökte vilken studie- och yrkesvägledning eleverna hade tillgång till, hur de upplevde och tänkte om sin studie- och yrkesvägledning samt hur studie- och yrkesvägledarna svarar på elevernas feedback (Quah och Tuong 2011, 1–2). Studien genomfördes med hjälp av enkäter med 35 elever och kvalitativa intervjuer med två studie- och yrkesvägledare. Enkäterna bestod både av frågor där eleverna fick ta ställning till olika påståenden på en skala samt öppna frågor där de fick skriva fritt (Quah och Tuong 2011, 8–9). Resultaten visade att många elever kände sig förberedda inför framtiden efter high school. Det verkade dock finnas ett samband mellan denna förberedelse och hur många som sökt hjälp från sin studie- och yrkesvägledare. Trots detta visade även resultatet att flera elever inte hade stort förtroende för sin studie- och yrkesvägledare samt att de önskade mer studie- och

yrkesvägledning, både i form av aktiviteter och fler individuella samtal (Quah och Tuong 2011, 13–14). Studie- och yrkesvägledarna menade att ha samtal med varje elev inte vore realistiskt, då det gick ungefär 380 elever på en studie- och yrkesvägledare. Dessutom upplevde de även att många elever ville boka samtal när de redan hade som mest arbetsbörda (Quah och Tuong 2011, 16).

En annan studie som också undersökt elevers tankar kring den studie- och yrkesvägledning de haft tillgång till på high school är *"My Counselors Were Never There": Perceptions from Latino College Students* (Vela Gude m.fl. 2009, 272). Författarna genomförde semistrukturerade kvalitativa intervjuer med åtta elever med latinamerikansk bakgrund och resultatet visade att en elev hade en positiv upplevelse av sin studie- och yrkesvägledning. Eleven ansåg att studie- och yrkesvägledaren alltid fanns tillgänglig och ville stötta eleverna både inför deras framtid och dåvarande studier. De andra sju eleverna hade däremot en negativ upplevelse av sin studie- och yrkesvägledning i high school. De ansåg att de inte fått någon hjälp och upplevde inte heller att studie- och yrkesvägledaren tog sig tiden att ge utförlig information om vidareutbildning. De flesta eleverna uppgav även att deras studie- och yrkesvägledare aldrig var på plats vilket upplevdes som frustrerande. En elev uttryckte att om studie- och yrkesvägledaren hade varit mer tillgänglig så hade det kunnat hjälpa eleverna att förbereda sig mer inför framtiden (Vela Gude m.fl. 2009, 273–276).

I den kanadensiska studien *Junior high career planning: what students wants* har 3562 elever på 52 skolor fått genomföra en enkätundersökning med både kvantitativa och kvalitativa svar (Bardick m.fl. 2004, 108). Syftet var att undersöka hur viktigt eleverna ansåg att det var med studie- och yrkesvägledning, vem eleverna vände sig till för stöd samt att klargöra vilket behov de hade av studie- och yrkesvägledning (Bardick m.fl. 2004, 105). Resultatet visade att majoriteten av eleverna ansåg att studie- och yrkesvägledning var antingen väldigt viktigt eller ganska viktigt. Men eleverna skulle ändå hellre vända sig till sina föräldrar eller vänner än till sina lärare och studie- och yrkesvägledaren. Av alla elever som tillfrågades skulle mindre än 24 procent vända sig till sina lärare och endast cirka 12 procent skulle vända sig till sin studie- och yrkesvägledare. När det kom till elevernas önskemål och behov visade resultatet att de ville ha mer stöd från skolan när det kom till sin framtida studie- och yrkesplanering. De ville ha hjälp med beslutsfattande, att utforska

karriärmöjligheter samt få mer information kring vidareutbildning och arbetsmarknaden (Bardick m.fl. 2004, 111–113). Författarnas slutsats är att eleverna varken söker eller får den studie- och yrkesvägledning som de behöver, från personalen i skolan som är där för att hjälpa dem. Studie- och yrkesvägledarna bör bli en större del av elevernas liv och även lärarna måste kunna tillhandahålla information kring studie- och yrkesvägledning, möjligen genom olika aktiviteter som exempelvis att bjuda in yrkesverksamma i undervisningen (Bardick m.fl. 2004, 114).

2.3 Rapporter och granskningar

I Skolinspektionens granskning *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan* (Skolinspektionen 2013), studerades studie- och yrkesvägledningen på 34 grundskolor i Sverige och resultatet visade tydligt att studie- och yrkesvägledning var lågt prioriterat. Dessutom var studie- och yrkesvägledningen oftast något som endast skedde i samband med gymnasievalet men inte kontinuerligt under elevernas utbildning. Studie- och yrkesvägledningen skedde inte heller i samverkan med annan personal än studie- och yrkesvägledaren (Skolinspektionen 2013, 6). I Skolverkets rapport *Styrning och organisation av den breda studie- och yrkesvägledningen* (Olofsson, Lovén och Deliér 2017) studerades studie- och yrkesvägledningen i tre olika kommuner i Sverige. Rapporten behandlade även svårigheten med att interagera annan personal på skolorna i studie- och yrkesvägledningen. Att studie- och yrkesvägledning ska vara hela skolans ansvar enligt styrdokument fungerar inte i praktiken och lärarna hänvisade all studie- och yrkesvägledning till studie- och yrkesvägledaren (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 6-11).

En av de viktigaste slutsatserna i rapporten *Styrning och organisation av den breda studie- och yrkesvägledningen* rör problematiken med studie- och yrkesvägledarnas arbetssituation. Rapporten visade att de flesta studie- och yrkesvägledarna arbetade på flera olika skolor samt hade splittrade arbetsuppgifter, vilket kunde leda till att de inte integrerades i skolans arbete eller utvecklade ett ordentligt samarbete med övrig personal (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 43). Vidare beskrev en informant i rapporten att en

utmaning var att studie- och yrkesvägledartjänster på grundskolor ofta innebar en uppdelning på flera olika skolor. En annan informant, i en annan kommun, tog även upp detta som ett problem då hen sammanlagt arbetade på nio skolor (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 35-41). Granskningen Studie- och yrkesvägledning i grundskolan beskrev även hur splittrad studie- och yrkesvägledarnas arbetssituation kan se ut, då de oftast bara hade 20-40 procent tjänstgöringsgrad på en enskild skola och dessutom hade ungefär 300 elever per studie- och yrkesvägledare (Skolinspektionen 2013, 31).

I rapporten *Effekter av vägledning* (Lärarnas riksförbund 2012), som är en av få studier som försökt mäta effekterna av studie- och yrkesvägledning, framkommer det att många elever inte får den studie- och yrkesvägledning de ska ha rätt till. I Sverige, år 2009, hade den kommun med lägst studie- och yrkesvägledartäthet en studie- och yrkesvägledare på 3333 elever medan den kommunen med högst hade 106 elever på en studie- och yrkesvägledare. Effekterna av detta visade sig vara att elever som haft låg studie- och yrkesvägledartäthet på grundskolan hade 20-27 procents större risk till att göra studieavbrott i gymnasiet (Lärarnas riksförbund 2012, 22). Resultatet visade även att 13 procent av eleverna inte fått någon studie- och yrkesvägledning alls inför sitt gymnasieval. Dessutom uppgav 62 procent av eleverna att deras studie- och yrkesvägledare hade haft en för liten inverkan på valet och 1/3 ansåg att de fått för lite studie- och yrkesvägledning överlag i grundskolan (Lärarnas riksförbund 2012, 11).

I granskningen Studie- och yrkesvägledning i grundskolan visade det sig dock att det inte var tydligt för eleverna vad studie- och yrkesvägledning på skolan innebar. Därmed visste de inte heller vad de kunde förvänta sig och många av eleverna var därför nöjda med den studie- och yrkesvägledning de fått tillgång till. Trots detta upplevde många elever att gymnasievalet kom hastigt och fick ingen förberedelse inför valet i den ordinarie undervisningen. I och med det önskade eleverna att ha studie- och yrkesvägledning i ett tidigare skede för att kunna känna sig mer förberedda inför gymnasievalet (Skolinspektionen 2013, 17). För att få eleverna att känna sig mer förberedda berättade en informant i rapporten *Styrning och organisation av den breda studie- och yrkesvägledningen*, att skolan borde ha fler aktiviteter kring gymnasievalet såsom exempelvis branschdagar (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 35). Även rapporten *Viden av vejledning* (Christensen och Larsen 2011) lyfter vikten av aktiviteter som exempelvis

praktik och prao där eleverna ska kunna utforska olika möjligheter inom utbildnings- och arbetsmarknaden, men aktiviteter måste planeras och uppföljas för att eleverna ska förstå värdet av aktiviteten. Dock brister efterföljande uppföljning inom många skolor (Christensen och Larsen 2011, 16).

2.4 Sammanfattning

Den tidigare forskningen på området visar att många elever känner att de inte fått tillräckligt med studie- och yrkesvägledning i skolan. Flera elever önskade fler aktiviteter, samtal och information kring studie- och yrkesvägledning. Forskningen visar också på en oro kring framtiden samt att flera elever ser gymnasievalet som ett viktigt val i sitt liv som de önskar mer stöd vid. Det lyftes även fram att studie- och yrkesvägledarnas arbetsbörda är stor, då det finns många elever per studie- och yrkesvägledare samt att de oftast har delade tjänster på flera olika skolor. Den tidsbristen som tillkom upplevdes som frustrerande för både studie- och yrkesvägledare samt elever. Forskningen lyfter att studie- och yrkesvägledning ska ses som hela skolans ansvar men att det inte fungerar i praktiken, och eleverna kommer oftast bara i kontakt med studie- och yrkesvägledning i samband med studie- och yrkesvägledaren. Studie- och yrkesvägledningen integreras oftast inte i undervisningen men en del av forskningen visar att eleverna hellre vänder sig till lärarna än till studie- och yrkesvägledaren angående frågor och funderingar om framtiden.

Vi har inte funnit forskning kring hur elever upplever sin studie- och yrkesvägledning med en studie- och yrkesvägledare med lägre eller högre tjänstgöringsgrad. Vi har därför koncentrerat oss på forskning kring elevers upplevelser, förväntningar och tankar kring studie- och yrkesvägledning. Forskningen i kapitlet är relevant för vår studie då den både lyfter problematiken med studie- och yrkesvägledarnas tillgänglighet samt tar upp elevernas upplevelser, förväntningar och tankar i anslutning till den studie- och yrkesvägledning de fått tillgång till i skolan. Vi kommer att använda den tidigare forskningen när vi analyserar vår resultatredovisning för att tolka elevernas förväntningar och upplevelser av studie- och yrkesvägledningen på skolan.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel behandlas teorier och teoretiska begrepp som är relevanta för studien. För att analysera resultatredovisningen har vi valt att utgå från två teoretiska utgångspunkter. Den första utgångspunkten är *Cognitive Information Process (CIP)* av Sampson m.fl. (1999), där vi kommer lägga vikt vid begreppen *självkänedom*, *kunskap om arbetslivet*, *CASVE-cykeln* samt *metakognition*. Andra utgångspunkten är begreppet *handlingshorisont* som beskrivs i teorin *Careership* av Hodkinson och Sparkes (1997). Kapitlet avslutas med en sammanfattning av teorierna samt hur vi kommer att använda oss av dem i studien.

3.1 Cognitive Information Process (CIP)

Syftet med Cognitive Information Process eller CIP- teorin ska vara att hjälpa individer att bli problemlösare och därigenom kunna göra väl underbyggda val gällande sin framtid (Sampson m.fl. 1999, 4–5).

Inom CIP- teorin förklarar författarna att innan en individ tar ett beslut har de ett gap mellan deras nuvarande situation och deras önskade situation. För att gapet ska stängas krävs det att det sker en förändring i deras liv. Vid en förändring är det av vikt att individerna tar till sig ny information och tar fram olika strategier för att underlätta valprocessen (Sampson m.fl. 1999, 5). Ett verktyg inom CIP- teorin som kan användas som ett hjälpmedel vid förändringar i ens liv är modellen *Pyramid of information processing domains*. Modellen visar vad individerna behöver veta när de ska lösa problem och ta beslut (Sampson m.fl. 1999, 5–7). Modellen är utformad som en triangel med tre olika nivåer. Nedre nivån av triangel består av två delar, vilket är ens självkänedom och kunskap om arbetslivet. Nivå två består av CASVE och innefattar ens förmåga att kunna

förändra sin nuvarande situation till sin önskade situation. Längst upp i triangeln finns nivå tre, vilket består av metakognition och kan förklaras som individens reflekterande kring de val och beslut de har tagit (Sampson m.fl. 1999, 5–7).

3.1.1 Självkänedom och kunskap om arbetslivet

Självkänedom hos individer innebär att de känner och har insikt om sig själva, vilket är grundläggande för att göra väl underbyggda val gällande ens framtid. Det är individens värderingar, intressen och färdigheter som influerar dem vid beslutsfattande. Författarna förklarar att studie- och yrkesvägledning kan hjälpa individer att få ökad självkänedom inför framtida valprocesser, genom att använda sig av olika övningar, aktiviteter och hjälpmedel (Sampson m.fl. 1999, 7–8). Övningarna, aktiviteterna och hjälpmedlen kan även tydliggöra individernas värderingar, intressen och färdigheter och därmed utveckla deras förmåga att identifiera och orientera sig kring sina valmöjligheter (Sampson m.fl. 1999, 8). Förutom en individs värderingar, intressen och färdigheter kan även familjen påverka deras val. Familjen kan vara en viktig del av ett beslutsfattande och individer vill gärna ha råd och stöd inför ett val. En studie- och yrkesvägledare kan dock vara till hjälp för individer som fattar beslut helt utefter deras familjs vilja (Sampson m.fl. 1999, 8–9).

Förutom att ha självkänedom är det även viktigt att ha kunskap om arbetslivet. Att ha kunskap om arbetslivet innefattar kunskapen om bland annat yrken inom olika branscher, yrkesroller, arbetsförhållanden och utbildningar (Sampson m.fl. 1999, 9–10). Även om studie- och yrkesvägledningen kan vara till hjälp och ge informationen som behövs, uppmuntras det även att individerna själva kan hitta relevant information kring de yrkesområden de är intresserade av (Sampson m.fl. 1999, 10).

3.1.2 CASVE

Inför ett beslutsfattande kan individer använda sig av CASVE, även kallat för CASVE-cykeln som ett hjälpmedel. CASVE-cykeln kan ses som en resurs till individer som

behöver stöd och hjälp vid en förändring, det vill säga från gapet till genomförandet av ett beslut. Varje bokstav i CASVE- cykeln representerar en del av processen för individen (Sampson m.fl. 1999, 10–11).

Kommunikation (C): Individen upptäcker att det finns ett gap mellan deras nuvarande situation och deras önskade situation, vilket innebär att en förändring måste ske. Det kan vara yttre signaler, som att en utbildning snart är avslutad, som påvisar att det finns ett gap. *Analys (A)*: Här börjar individen analysera kring varför gapet har uppstått samt var de är nu och vart de vill komma. Här kan studie- och yrkesvägledning vara till hjälp för individen att klargöra, reflektera och analysera kring vad de vet om sig själva och sina valmöjligheter inför en förändring (Sampson m.fl. 1999, 11). *Syntes (S)*: I den här fasen tar individen fram alla alternativ som kan vara till hjälp vid en förändring. För att minska sina alternativ inför ett beslutsfattande kan individen ta hjälp av vad hen lärde sig om sig själv och hens valmöjligheter i analysfasen (Sampson m.fl. 1999, 11-12). *Värdera (V)*: Här kan sedan individen värdera de slutgiltiga alternativen och väga dem mot varandra, genom att ta fram varje alternativs för- och nackdelar. Om de slutgiltiga alternativen eller alternativet ändå inte känns rätt så kan individen återgå till analysfasen och utforska andra valmöjligheter med hjälp av en studie- och yrkesvägledare (Sampson m.fl. 1999, 12). *Utförande (E)*: I den sista fasen krävs det att individen lägger upp en plan för att slutligen kunna ta ett beslutsfattande gällande sina alternativ. Här kan det med fördel göras upp delmål för att upprätthålla motivation hos individen (Sampson m.fl. 1999, 12-13).

3.1.3 Metakognition

Metakognition innebär individens egna reflekterande kring det valda beslutet. När ett beslut har tagits av individen innebär det oftast inte att individen slutar analysera eller reflektera kring sitt beslut. I många fall blir individen nöjd med sitt val men i vissa fall kan individen tvivla eller ångra sina beslut i efterhand. Vid de tillfällena kan individen ta eget ansvar och använda sig av den lärdomen som modellen Pyramid of information processing har tillhandahållit, eller återigen ta hjälp av studie- och yrkesvägledning (Sampson m.fl. 1999, 15-16).

3.2 Handlingshorisont

Individens beslut grundas mestadels på information från deras egna erfarenheter, men deras erfarenheter är alltid kontextrelaterade och påverkas därmed av deras bakgrund och nuvarande omgivning (Hodkinson och Sparkes 1997, 40-41). Individernas kontextrelaterade erfarenheter påverkar även deras handlingshorisont, vilket är en metafor för hur långt en person kan se från sin nuvarande position. Individer kan avvisa exempelvis en utbildning för att det alternativet inte finns inom deras handlingshorisont, vilket oftast grundas i att de inte själv har någon erfarenhet eller känner någon som har erfarenhet av den utbildningen. Dock kan individernas handlingshorisont både få dem att se begränsningar men även möjligheter, genom ökad självkänedom (Hodkinson och Sparkes 1997, 34-35).

3.3 Sammanfattning

I kapitlet har olika teoretiska utgångspunkter beskrivits såsom Cognitive Information Process eller CIP- teorin samt begreppet handlingshorisont. CIP- teorin innehåller verktyg som kan vara till stöd för individen för att kunna göra väl underbyggda val. Vid olika valsituationer sker oftast en förändring och inom CIP- teorin finns där en modell Pyramid of information processing domains som kan användas som ett hjälpmedel vid förändringar. Modellen inom CIP- teorin består av tre nivåer, varpå nivå ett består av självkänedom och kunskap om arbetslivet. Individens självkänedom och kunskap om arbetslivet kan även influera deras handlingshorisont. Nivå två av modellen består av CASVE- cykeln där varje bokstav representerar en del på vägen till ett beslutsfattande. Den tredje nivån är metakognition och innebär att vid ett beslutsfattande kan tvivel uppstå, men vid de tillfällena kan individen alltid använda sig av verktygen de har tagit lärdom av inom modellen. CIP-

teorin frambringar även vikten av att få stöd och hjälp, från förändringen till ett beslutsfattande, genom bland annat studie- och yrkesvägledning.

Vi har valt de här teoretiska utgångspunkterna för de utgör ett ramverk som kan förklara de processer eleverna genomgår vid en förändring, där det i slutändan ska ske ett beslutsfattande. Här blir begrepp som självkänedom, kunskap om arbetslivet, CASVE-cykeln, metakognition och handlingshorisont viktiga. Vi tänker använda begreppen i analysen av vår resultatredovisning för att kunna ge en djupare förståelse kring hur eleverna resonerar och handlar inför ett beslut. Begreppen kommer även vara ett underlag för oss att tolka hur och om studie- och yrkesvägledningen kan vara till stöd för eleverna vid deras beslutsfattande. Vi förstår att de här teoretiska utgångspunkterna inte kan ge en förklaring kring hur studie- och yrkesvägledarnas olika tjänstgöringsgrader kan påverka elevernas upplevelser av studie- och yrkesvägledningen. Men vi kan ta hjälp av begreppen när vi gör en jämförelse av elevernas förväntningar, upplevelser samt om de tänker annorlunda och/eller ser fler möjligheter genom studie- och yrkesvägledningen på skolan.

4. Metod

I följande kapitel presenteras en redogörelse av tillvägagångssättet för studien. Kapitlet börjar med en motivering för vald metod samt en diskussion kring för- och nackdelarna med metoden. Sedan följer en beskrivning av vårt urval, datainsamling, analysmetod samt bearbetning av det empiriska materialet. Avslutningsvis redogörs de etiska ställningstaganden och hur vi förhåller oss till dem.

4.1 Metodval och metoddiskussion

Syftet med studien är att undersöka hur elever på grundskolor upplever studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet, där studie- och yrkesvägledarna har olika tjänstgöringsgrader. Eftersom vi ville utforska elevernas upplevelser valde vi en kvalitativ metod med intervjuer. En kvalitativ intervjumetod används för att studera individers tankar, erfarenheter och upplevelser (Kvale och Brinkmann 2017, 17). Användningen av en kvalitativ metod gör det lättare att få en helhetsförståelse för individen upplevelser samt få mer djupgående svar under en intervju, då följdfrågor kan ställas och missförstånd kan redas ut (Larsen 2009, 27).

En kvalitativ intervjumetod kan vara ostrukturerad, med en intervjuguide innehållande frågor eller stödord, eller strukturerad, med ett intervjuformulär som har färdiga frågor som ställs i samma ordningsföljd (Larsen 2009, 84). Vi har valt att använda oss av ostrukturerade intervjuer, det vill säga en intervjuguide med frågor som vi har velat ha svar på men inte nödvändigtvis i ordningsföljd. Vi har låtit informanterna berätta fritt men har samtidigt varit noggranna med att få alla frågor besvarade genom att ställa följdfrågor. Vi är dock medvetna om att det finns en risk med en kvalitativ intervjumetod, vilket är att

informanterna inte svarar helt sanningsenligt utan svarar som de tror vi vill ha frågorna besvarade. Det här fenomenet kallas intervjueffekten och för att undvika det här bör forskaren ha ett objektiva förhållningssätt, för att inte påverka informanten att svara på ett visst sätt (Larsen 2009, 87).

En annan aspekt, förutom intervjueffekten, som vi har haft i åtanke gällande en kvalitativ intervjumetod är att studien inte får en hög reliabilitet. Reliabilitet innebär studiens tillförlitlighet, det vill säga att andra forskare vid ett annat tillfälle ska kunna få fram samma resultat (Kvale och Brinkman 2017, 295- 296). Då vi har studerat informanternas upplevelser så är sannolikheten inte så stor att samma svar framkommer vid en annan tidpunkt. Det går därmed inte att generalisera vid kvalitativa metoder (Larsen 2009, 27). Däremot har kvalitativa metoder oftast en hög validitet som innebär att enbart undersöka det området som studien ska undersöka. Den information som införskaffas ska vara relevant för studiens syfte och frågeställningar, men framkommer det annan relevant information under de kvalitativa intervjuerna kan ändringar göras under arbetets process. (Larsen 2009, 80-81). Vi har under arbetets gång varit noggranna med att all information speglar vårt syfte och frågeställningar genom att vara flexibla och ändra detaljer såsom intervjufrågor när ny information har framkommit.

4.2 Urval av undersökningsenheter

Informanterna bestod av sex elever i nionde klass på två olika kommunala grundskolor i Skåne. Tre av informanterna går på en grundskola med cirka 600 elever och där har studie- och yrkesvägledaren en tjänstgöringsgrad på 20 procent. De andra tre informanterna går på en grundskola med cirka 800 elever och där har studie- och yrkesvägledaren en tjänstgöringsgrad på 80 procent. Då vi visste vilken ålder och geografiskt läge vi ville att informanterna skulle ha, gjorde vi ett specifikt godtyckligt urval. Ett specifikt godtyckligt urval innebär att urvalet väljs efter hur lämpade informanterna är i förhållande till studiens syfte samt frågeställningar. Informanterna väljs då medvetet av forskaren efter exempelvis ålder, kön eller geografiskt läge. Ett specifikt godtyckligt urval är ett icke-

sannolikhetsurval vilket innebär att resultatet inte går att generalisera, utan målet är att uppnå en ökad förståelse inom området (Larsen 2009, 77-78). Syftet med vår studie har varit att få en ökad förståelse för elevernas upplevelser och vi behöver därmed inte generalisera.

För att komma i kontakt med informanter så mailade (se bilaga 2) vi först och främst studie- och yrkesvägledare på olika grundskolor i Malmö. Kravet var att studie- och yrkesvägledarna skulle arbeta på en grundskola samt ha en tjänstgöringsgrad på antingen 20 procent eller 100 procent på en och samma skola. Vi fann en studie- och yrkesvägledare med tjänstgöringsgrad på 20 procent efter första utskicket, men vi fick utöka vårt geografiska läge till hela Skåne samt ändra tjänstgöringsgrad för att hitta den andra studie- och yrkesvägledaren. Det visade sig att väldigt få studie- och yrkesvägledare i Malmö arbetade heltid och därför sänkte vi kravet på tjänstgöringsgraden till 80 procent på en och samma skola för att hinna inom tidsramen för studien. När vi fått kontakt med studie- och yrkesvägledarna bad vi dem att be någon av lärarna på skolan att tillfråga sina elever om medverkan i studien. Vi ville undvika att studie- och yrkesvägledaren medvetet skulle välja våra informanter efter hur mycket kontakt hen haft med dem och att det i sin tur skulle kunna påverka informanternas svar.

4.3 Datainsamling

Till våra kvalitativa intervjuer utformades en intervjuguide (se bilaga 1) med utgångspunkt i vårt syfte, frågeställningar samt teori. Vi kategoriserade våra intervjufrågor i teman utifrån våra teoretiska utgångspunkter för att enklare kunna analysera vår resultatredovisning. En intervjuguide är en lista med frågor som används för att se över att alla områden besvarats innan intervjun är över. Frågorna ska vara utformade så att frågeställningarna i studien går att besvara. Under en sådan här intervju får den som intervjuar inte styra samtalet för mycket, utan låter informanten tala fritt och ställer sedan följdfrågor för att få informanten att svara på det som är relevant till studien (Larsen 2009, 84). Under intervjuerna använde vi vår intervjuguide för att se till att vi fått all information vi behövde till studien, men lät

samtalen gå framåt genom att låta informanterna prata och sedan ställa följdfrågor på det som sades. Därav blev inte frågorna ställda i den kronologiska ordning som vi hade utformat i intervjuguiden, men metoden gjorde att vi fick fram relevant information till studien.

För att skapa ett bra samtal gäller det att ställa öppna och korta frågor utan akademiska uttryck (Kvale och Brinkman 2017, 173-174). Det tog vi fasta på när vi utformade vår intervjuguide. Alla sex intervjuer utfördes ansikte mot ansikte på informanternas respektive skola. Intervjuerna tog mellan 20-30 minuter per informant och under intervjuerna antecknade vi samt spelade in samtalen.

4.4 Analysmetod och bearbetning av empiriskt material

Vi analyserade vårt empiriska material genom att göra en innehållsanalys. Syftet med en innehållsanalys är att finna liknande mönster eller skillnader i materialet. Vid en innehållsanalys samlas allt materialet in, transkriberas och kodas för att sedan läggas i kategorier som kan granskas för att finna mönster. Dessa mönster översätts till ny kunskap med hjälp av tidigare forskning kring området samt teoretiska utgångspunkter (Larsen 2009, 101). De kvalitativa intervjuerna vi genomförde spelades in för att sedan transkriberas och kodas. Koda innebär att transkriberingarna läses igenom och uttalanden kategoriseras efter vissa teman eller nyckelord för att lättare få en överblick (Kvale och Brinkmann 2017, 241). Under arbetet med transkribering gjorde vi en datareduktion. En datareduktion görs för att ta bort det material som inte bidrar till studiens syfte och frågeställningar (Larsen 2009, 98). Vi sorterade bort det vi inte fann relevant för vår studies frågeställningar såsom exempelvis inledande varmprat. I resterande material har vi sedan letat efter likheter och skillnader i informanternas svar och delat in det efter de rubriker vi valt att ha i resultatredovisningen. Vi har sedan analyserat det resultat vi fått fram med hjälp av våra teoretiska utgångspunkter samt tidigare forskning för att svara på frågeställningarna i studien.

4.5 Etiska ställningstaganden

Vetenskapsrådet har fyra forskningsetiska principer; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Individerna som medverkar i studien ska ha blivit informerade om studiens syfte innan medverkan för att informationskravet ska vara uppfyllt (Vetenskapsrådet 2002, 6-7). Vi informerade både studie- och yrkesvägledarna på respektive skola samt informanterna vi skulle intervjua om vilka vi var, vilken utbildning vi gick på samt studiens syfte. Den processen gjorde vi både när vi först tog kontakt med skolorna samt i början av varje intervjutillfälle. De övriga tre kraven innebär att informanterna själva får bestämma om de vill delta i studien, att personuppgifter tas om hand på ett konfidentiellt sätt samt att det material som framkommer i intervjuerna endast används till studiens syfte (Vetenskapsrådet 2002, 9-14). Vi informerade om att medverkan var frivillig samt att informanterna när som helst under processen kunde välja att avstå. Vi informerade också om att varken deras eller skolans namn skulle finnas med i studien samt att alla ljudinspelningar endast skulle användas av oss till studien och raderas efter godkänt arbete. Då informanterna var minderåriga skickade vi även ut ett intyg via mail (se bilaga 3) till studie- och yrkesvägledare som de skulle ge informanterna för att få godkänt att medverka av sina vårdnadshavare.

5. Resultatredovisning

I det här kapitlet redovisas det empiriska materialet och kommer presenteras i form av två teman, studie- och yrkesvägledaren som arbetar 20 procent samt studie- och yrkesvägledaren som arbetar 80 procent. Varje tema kommer utgå från våra tre frågeställningar: ”Vad har eleverna haft för förväntningar på studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet?”, ”Vad har eleverna haft för upplevelser av den studie- och yrkesvägledning de har haft tillgång till inför gymnasievalet?” och ”Upplever eleverna att studie- och yrkesvägledningen på skolan fått dem att tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter inför gymnasievalet?”. Avslutningsvis knyter vi samman kapitlet med en sammanfattning.

Av etiska skäl kommer vi benämna våra informanter efter fiktiva könsneutrala namn; Alde, Lo, Amine, Maram, Vally och Cam.

5.1 Studie- och yrkesvägledaren som arbetar 20 procent

Första temat kommer ge en inblick i studie- och yrkesvägledningen på en skola där studie- och yrkesvägledarens tjänstgöringsgrad ligger på 20 procent. Här intervjuades tre av eleverna: Alde, Lo och Amine.

5.1.1 Förväntningar av studie- och yrkesvägledningen

Alde, Lo och Amine har alla tre gjort sina första val till gymnasiet och nu återstår endast omval för de som tänkt om eller ifall deras betyg inte räcker till. Alde och Lo berättar om

sin nervositet inför gymnasiet men de känner sig båda positiva inför den nya förändringen. Även Amine berättar hur mycket hen ser fram emot att börja på gymnasiet som hen har längtat efter det sedan hen började i åttonde klass.

Inför gymnasievalet har alla tre haft tillgång till studie- och yrkesvägledning. Deras uppfattning av studie- och yrkesvägledning handlar mestadels om studie- och yrkesvägledaren. Lo berättar om hens uppfattning av studie- och yrkesvägledning som "... någon som kan hjälpa en vid gymnasievalet, att söka och hitta skolor och sånt... ja, det är väl det typ...". Amine och Alde har liknande uppfattning av vad studie- och yrkesvägledning innebär, det vill säga få hjälp med gymnasievalet genom att få information. Dock berättar Amine att studie- och yrkesvägledning för hen även innebär att få hjälp att hitta det en är intresserad av.

När det gäller deras förväntningar kring studie- och yrkesvägledning inför gymnasievalet så berättar de om förväntningarna inför mötet med studie- och yrkesvägledaren på skolan. Alde berättar om sitt första möte med studie- och yrkesvägledaren och det framkommer att hen inte hade några specifika förväntningar, men däremot hoppades hen på att studie- och yrkesvägledare skulle få hen att må bättre över att inte ha gjort sitt val än. Alde beskriver mötet som bra men att hen inte minns mycket av tillfället mer än att hen hade svårt att svara på studie- och yrkesvägledarens frågor. Lo i sin tur hade förväntningarna av att få svar på de frågor hen hade inför gymnasievalet, vilket hen upplever sig ha fått. Amine i sin tur berättar att hen inte hade några förväntningar på studie- och yrkesvägledaren men fick hjälp med instruktioner kring ansökan till gymnasievalet.

5.1.2 Upplevelser av studie- och yrkesvägledningen

Amines, Los och Aldes upplevelser av studie- och yrkesvägledning handlar om mötena de fått tillgång till med studie- och yrkesvägledaren. Alde berättar att hen har fått tillgång till studie- och yrkesvägledaren vid två tillfällen varpå hen uttrycker att studie- och yrkesvägledaren försöker hjälpa eleverna när hen väl är på plats, vilket inte är så ofta. Vidare beskriver Alde hur hens två möten med studie- och yrkesvägledaren har gått tillväga:

“... först ville hen veta vad vi var intresserade av och jag sa till hen “jag vet inte”. Hen försökte hjälpa mig att se om det fanns något gymnasium jag hade gillat, men det var mest det, sen fick vi välja. Men det är ändå många elever, tre klasser i nian och eftersom hen bara är här på torsdagar så blir det mycket för hen...”

Amine beskriver att hen har fått tillgång till studie- och yrkesvägledaren enbart vid ett tillfälle där de samtalade kring gymnasievalet och hen fick information och hjälp vid sökprocessen. Dock beskriver även Amine i likhet med Alde att studie- och yrkesvägledaren inte är på skolan speciellt ofta. När det gäller Los upplevelser av hens tillgång till studie- och yrkesvägledaren berättar Lo att hen har haft samtal vid två tillfällen och därigenom fått idéer och hjälp inför gymnasievalet. Lo beskriver även hur hen har fått svar på sina frågor samt att studie- och yrkesvägledaren har ställt frågor kring hur Lo har tänkt gällande sina gymnasieval.

Utöver tillfällen där de har fått tillgång till studie- och yrkesvägledaren har Lo och Alde även fått besöka en gymnasiemässa, där de fick information om de olika gymnasierna och deras program. Lo beskriver att deras svensklärare, och ibland studie- och yrkesvägledaren, har berättat om olika utbildningar och gymnasieprogram på svensklektionerna. Alde lyfter också att svenskläraren ibland talar om framtiden på lektionerna. Både Lo och Alde beskriver dock att det inte har diskuterats om utbildningar eller deras framtid i någon av de andra ämnena förutom i svenskan. De beskriver även att all information och diskussion har mestadels varit i samband med gymnasievalet. Amines upplevelser är däremot att det inte har diskuterats kring utbildningar eller framtiden mer än sinsemellan klasskamraterna. Alla tre uttrycker dock att de känner sig nöjda med den studie- och yrkesvägledning de har fått tillgång till och önskar inte mer stöd från skolan inför gymnasievalet. Även om Alde är nöjd med studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet anser hen att ansvaret ligger hos hen att ta reda på vad hen vill och förklarar:

“Det är ganska svårt för dem att hjälpa mig, jag känner att det ligger mer på mig att jag borde veta mer vad jag vill. Jag tycker att vägledningen har varit bra men jag måste mer bestämma mig vad jag vill och det kan vara svårt för dem att hjälpa mig med...”

5.1.3 Tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter

Vid mötena med studie- och yrkesvägledaren beskriver Alde hur studie- och yrkesvägledaren har fått hen att tänka annorlunda kring sina val. Alde beskriver hur ett samtal med studie- och yrkesvägledaren fick hen att inse att samhällsprogrammet var rätt val, genom att ha en dialog sinsemellan kring de olika valen hen hade i åtanke. Amine och Lo upplever däremot inte att mötena med studie- och yrkesvägledaren har fått dem att tänka annorlunda kring sina gymnasieval, utan de fick mestadels hjälp med allmän information och hur de skulle söka in till gymnasiet. Lo förklarar dock att den informationen hen fick i mötet med studie- och yrkesvägledaren ledde till att hen blev mer säker på sitt val. Amine beskriver att hen var först intresserad av att bli sjuksköterska och genom ett möte med studie- och yrkesvägledaren fått information kring utbildningar, men har sen ändrat sig själv i efterhand då hen hellre vill arbeta med barn.

Amine berättar att hen alltid har gillat barn och hade till och med sin prao på en förskola. Även Alde och Lo har varit ute på prao, vilket bestod av två veckor i åttonde klass. Lo beskriver att hen var i en matbutik och Alde i sin tur var i en blomsterbutik och trivdes väldigt bra med både arbetsuppgifterna och personalen. När det gäller uppföljning kring praon beskriver Alde, Lo och Amine att den bestod av en uppgift där de skulle skriva om hur de haft det under de två veckorna. Amine berättar att det endast var den uppgiften som kopplades till praon och att de inte diskuterade det vidare. Lo berättar också om uppgiften som "... en typ av utvärdering där vi skulle skriva om det var bra eller så...". Lo säger även att praon inte är något som hen och studie- och yrkesvägledaren pratat om i efterhand. Alde däremot tror sig minnas att hen sedan hade ett samtal med studie- och yrkesvägledaren angående praon, där studie- och yrkesvägledaren frågade om Alde hade trivts och om praon hade gått bra. Förutom uppgiften med praon berättar Alde att de även fick ta del av en föreläsning om framtida arbetsmöjligheter och förklarar här upplägget:

"... vi hade en föreläsning där några kom hit och pratade om jobb som försvinner och ersätts med nya jobb. De sa att vi skulle kolla upp det vi var intresserade av och se hur jobben såg ut i framtiden, om det fanns jobbmöjligheter eller om de skulle försvinna. Så vi inte väljer utbildningar eller jobb som inte kommer finnas i framtiden"

Här berättar Alde att det inte blev någon diskussion eller uppföljning i klassrummet kring det som hade tagits upp på föreläsningen och hen har inte tänkt mer kring vad som sades under föreläsningen. Utöver föreläsningen Alde berättar om, säger både Alde, Lo och Amine att det inte talas mycket kring arbetsmarknaden eller utbildningar på lektionerna förutom lite om gymnasievalet på svenskan. Däremot berättar Alde och Lo om att de varit på en gymnasiemässa, där Alde fick information om vad de olika gymnasierna kunde erbjuda. Lo upplevde att hen fick hjälp men även inspiration på mässan, då individer på de olika gymnasierna berättade vad en kunde bli genom deras olika utbildningar. De berättar även att de har varit på öppet hus för att kunna utforska vad skolorna erbjuder.

Förutom att tala om gymnasievalet i klassrummet och med studie- och yrkesvägledaren har Alde, Lo och Amine mestadels diskuterat gymnasievalet med sina familjer och vänner. Men samtidigt menar Alde och Amine att de inte känner sig påverkade av sin omgivning gällande sina val inför gymnasiet. När det kommer till Lo så anser hen sig vara influerad av sin omgivning.

5.2 Studie- och yrkesvägledaren som arbetar 80 procent

Andra temat kommer ge en insyn till studie- och yrkesvägledningen på en skola där studie- och yrkesvägledarens tjänstgöringsgrad ligger på 80 procent. Här intervjuades tre av eleverna: Maram, Vally och Cam.

5.2.1 Förväntningar av studie- och yrkesvägledningen

Maram, Vally och Cam upplever alla det som skönt att gymnasievalet är över. Vally berättar att gymnasievalet känts som ett stressmoment som hela tiden legat i bakhuvudet. Inför gymnasievalet har Maram, Vally och Cam haft tillgång till studie- och yrkesvägledning. När de beskriver vad de associerar med ordet studie- och yrkesvägledning

tänker alla tre på en enskild individ. Maram beskriver hur hen uppfattar studie- och yrkesvägledning, vilket är:

“... en person som stöttar en och försöker ge en tips och förslag, en person som hjälper en att ta fram styrkor... Många jag snackat med tänker på sina lägsta betyg och att betygen kanske inte håller. Och då kanske man behöver någon som tar kollar mer på sina styrkor och hjälper en att ta fram dem”

Vally berättar att studie- och yrkesvägledning innebär en trevlig och hjälpsam person som hjälper en att hitta alternativ. Vidare säger Cam att hen tänker på studie- och yrkesvägledaren på skolan som en person som ska kunna vägleda en till ett val.

Maram beskriver att hen hade vissa förväntningar när hen skulle träffa studie- och yrkesvägledaren på skolan inför gymnasievalet, såsom att studie- och yrkesvägledaren skulle ge tips och förslag, vilket hen upplever att studie- och yrkesvägledaren har varit hjälpsam med. Cam och Vally uttrycker däremot att de inte hade några förväntningar alls. Cam säger att “... nej alltså jag förväntade inte... eller jag vet inte vad jag kunde förvänta mig egentligen”.

5.2.2 Upplevelser av studie- och yrkesvägledningen

Cam berättar att hen har varit hos studie- och yrkesvägledaren tre gånger varav en av gångerna hade hen med sin mamma. Under samtalen pratade de om Cams intressen och tillsammans körde de uteslutningsmetoden för att komma fram till ett beslut. Maram upplever sig inte haft ett större behov av att söka sig till studie- och yrkesvägledaren men känner till flera vänner som fått mycket hjälp av studie- och yrkesvägledaren med att komma fram till ett val. Även om Maram inte har känt ett behov av att gå till studie- och yrkesvägledaren har hen sammanlagt varit hos studie- och yrkesvägledaren fyra gånger. Hens upplevelser är att studie- och yrkesvägledaren har lyssnat, stöttat och gett tips på skolor. Maram berättar om hennes upplevelser av mötet med studie- och yrkesvägledaren:

“... hen har alltid lyssnat på det man har att säga och sen försökt stötta, och gett tips på vad man kan söka och så, det var mest mitt problem... vilken skola och så. Då sa hen du gillar ju idrott, har du tänkt på dessa skolorna? Det tycker jag har hjälpt mest, att hen stöttar en i det beslut man tar”

Vally berättar också att hen inte upplevt ett behov av att söka sig till studie- och yrkesvägledaren men känt att möjligheten funnits där. Vidare berättar Vally att hen ändå besökt studie- och yrkesvägledaren tre gånger och att de tillsammans pratade om vad hen ville välja och vilka möjligheter som fanns. Vally uttrycker att hen upplever sig ha blivit hjälpt av mötena.

Utöver mötena med studie- och yrkesvägledaren så har det talats lite om utbildningar och framtiden i undervisningen. Maram berättar också att det på samhällskunskapen talats om yrken och arbetskraft. Utöver det uttrycker alla tre att diskussion kring framtid, utbildning och arbetsmarknad mestadels förekommit i samband med deras präperiod och inför gymnasievalet.

Cam och Maram är nöjda med den studie- och yrkesvägledning de fått tillgång till och önskar varken mer eller mindre stöd vid gymnasievalet. Vally önskar däremot fler träffar med studie- och yrkesvägledaren, åtminstone ett möte till inför gymnasievalet.

5.2.3 Tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter

Vally berättar att hen under mötena med studie- och yrkesvägledaren utforskat och diskuterat olika alternativ inför gymnasievalet. Hen beskriver hur samtalen med studie- och yrkesvägledaren har kunnat få hen att utforska fler valmöjligheter:

“... alltså hen ger en tips och frågar vad man gör. Till exempel så spelar jag basketboll och då frågade hen om jag funderat kring det och så, så hen ger förslag och möjligheter. Sen när jag väl vet vad jag vill så visar hen olika skolor på datorn och sådant”

Vidare berättar Vally att även när hen bestämt sig för att gå naturprogrammet så har studie- och yrkesvägledaren hjälpt hen utforska alternativ även genom att föreslå samhällsprogrammet. Vally säger att "... bara för man är inställd på något kanske det inte är det rätta". Mötena fick Vally att tänka annorlunda och hjälpte hen att slutligen välja en inriktning på naturprogrammet. Maram berättar att hen var säker på sitt val men att hen ändå diskuterade med studie- och yrkesvägledaren angående olika möjligheter. Hen beskriver att de pratat om intresset för idrott och undersökt möjligheter kring det, men när hen sedan ångrade sig angående att söka ett idrottsgymnasium på annan ort sökte hen sig till studie- och yrkesvägledaren igen för att diskutera nya alternativ. Cam berättar att mötena med studie- och yrkesvägledaren hjälpte hen inför valet, då de tillsammans gjorde uteslutningsmetoden genom att ta bort vissa alternativ. De gick även igenom Cams intressen vid mötena. Cam berättar om hur studie- och yrkesvägledaren fick hen att tänka annorlunda kring sitt val, då Cam berättade om "... en sådan bygglinje som jag tänkte lite på... men jag bytte ifrån den när jag fick veta mer om linjen".

Maram berättar att hen började tänka annorlunda kring sin framtid efter att ha varit på prao. Hen hade sin prao på en grundskola, då hen var intresserad av att prova på att arbeta med barn, men har sedan dess kommit underfund med att hen hellre arbetar med ungdomar. Vally berättar att hens prao var på en förskola och Cam berättar att hen trivdes med de många olika arbetsuppgifter hen fick utföra på restaurang. Maram beskriver att de sedan hade uppföljning i skolan angående praon och att rektorn gått ut med att alla ämnen ska försöka koppla lärdomar från praon till undervisningen. Vidare berättar Maram att de bland annat gjorde en skrivuppgift i svenskan samt diskuterade om praon i grupper på engelskan. Vally och Cam berättar båda om att de gjorde en skrivuppgift på svensklektionen angående praon men utöver det var det ingen mer uppföljning varken hos studie- och yrkesvägledaren eller i undervisningen. Cam och Maram berättar att de haft besök av två personer som berättat om arbetsmarknad och bristyrken, men det har inte varit någon uppföljning kring föreläsningen i undervisningen så det var inget som fick dem att tänka annorlunda kring framtiden.

Utöver de gånger de träffat studie- och yrkesvägledaren och pratat om gymnasievalet i undervisningen har alla tre besökt skolor på egen hand på öppet hus samt pratat om valet med sina föräldrar. Vally och Maram berättar även att de pratat en del med sina vänner

angående gymnasievalet. Maram beskriver också att hen blivit inspirerad av att prata med sin hockeytränare. Vally och Cam upplever sig däremot inte direkt påverkade av sin omgivning inför sitt beslut.

5.3 Sammanfattning av resultatredovisningen

Sammanfattningsvis går det att se att informanterna på båda skolorna associerar studie- och yrkesvägledning till en enskild person på skolan, vilket är studie- och yrkesvägledaren. Flera av informanterna hade inga förväntningar alls inför möten med studie- och yrkesvägledaren medan vissa hoppades på att få råd, stöd och information inför sitt gymnasieval. Alla informanter har haft tillgång till en studie- och yrkesvägledare och på skolan med en studie- och yrkesvägledare på 20 procent har informanterna varit hos hen mellan 1- 2 gånger och på skolan med en studie- och yrkesvägledare på 80 procent har informanterna besökt studie- och yrkesvägledaren mellan 3- 4 gånger.

Informanternas upplevelser av studie- och yrkesvägledningen skiljer sig åt men informanterna berättade exempelvis att de fått information och hjälp med ansökan, samtalat kring möjliga alternativ, tittat på olika skolor samt fått tips. Vissa har även talat med sina lärare om gymnasievalet samt haft diskussioner om framtiden, gymnasievalet och arbetsmarknaden i undervisningen, även om det har hänt vid ett fåtal gånger enligt informanterna. Alla informanter är nöjda med den studie- och yrkesvägledning de fått tillgång till och alla vill varken ha mer eller mindre, förutom en. På skolan med en studie- och yrkesvägledare med 80 procent tjänstgöringsgrad har studie- och yrkesvägledaren fått informanterna att tänka annorlunda och se fler möjligheter genom deras möten, medan informanterna på den andra skolan mestadels uttryckte att de redan visste vad de ville och mest ville ha hjälp med ansökan och information. Alla informanter har fått vara ute på praoperiod men deras uppfattning om vilken uppföljning som funnits skiljer sig åt. Vissa informanter har även uttryckt att de fått besök av några som föreläst om bristyrken men utöver det har det inte talats mycket om utbildning- och arbetsmarknaden i undervisningen.

6. Analys av resultatredovisningen

I följande kapitel presenteras en analys av resultatredovisningen. Analysen kommer utgå från tre frågeställningar: ”Vad har eleverna haft för förväntningar på studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet?”, ”Vad har eleverna haft för upplevelser av den studie- och yrkesvägledning de har haft tillgång till inför gymnasievalet?” och ”Upplever eleverna att studie- och yrkesvägledningen på skolan fått dem att tänka annorlunda och/eller se fler möjligheter inför gymnasievalet?”. För att analysera mönster i resultatredovisningen används teoretiska utgångspunkter såsom CIP- teorin där begreppen självkännedom, kunskap om arbetslivet, CASVE- cykeln och metakognition är relevanta. Den andra teoretiska utgångspunkten är från Careership där begreppet handlingshorisont är tillämpat. Även tidigare forskning kommer vävas in i analysen. Vi knyter sedan samman kapitlet med en sammanfattande analys.

6.1 Förväntningar av studie- och yrkesvägledningen

Alla informanter är medvetna om att en förändring ska ske i och med övergången från grundskolan till gymnasiet, och alla har gjort sina första val. *Kommunikation (C)* är första delen i processen inom CASVE- cykeln som förklarar att en förändring sker när individen upplever att det finns ett gap mellan deras nuvarande situation och deras önskade situation, vilket kan uppstå när exempelvis en utbildning är avklarad (Sampson m.fl. 1999, 11). Informanternas utbildning är inte avklarad men de ska avsluta sin grundskoleutbildning för att påbörja en gymnasieutbildning vilket kommer medföra en förändring i deras liv. Nu är dock alla informanter i slutprocessen och har tagit sitt första val inför gymnasievalet, det enda som återstår är ett eventuellt omval innan det slutgiltiga beslutet. Den sista delen inom

CASVE- cykeln är *Utförandet* (E) vilket innebär att det läggs upp en plan, ibland med delmål, för att sedan kunna göra ett beslutsfattande. Alla informanter har utfört ett delmål och tagit det första valet inför gymnasiet, nu är slutmålet att se om deras betyg räcker till eller om de vill göra ett omval. Under hela förändringsprocessen av att göra ett gymnasieval har alla informanter haft tillgång till studie- och yrkesvägledning på skolan.

När informanterna beskriver sina förväntningar på studie- och yrkesvägledningen uppvisas det att informanterna på båda skolorna kopplar studie- och yrkesvägledning till en enskild person, vilken är studie- och yrkesvägledaren. Granskningen studie- och yrkesvägledning i grundskolan beskriver att det inte är tydligt för eleverna vad studie- och yrkesvägledning egentligen innebär, därav vet inte eleverna vad de kan förvänta sig (Skolinspektionen 2013, 17). Informanterna uppvisar bristande kunskap kring den breda studie- och yrkesvägledningen men den snäva studie- och yrkesvägledningen känns desto mer välbekant. Därav handlar deras förväntningar på studie- och yrkesvägledningen uteslutande om studie- och yrkesvägledaren. Men vid en förändringsprocess kan det underlätta att få hjälp av studie- och yrkesvägledning, för att få stöd med att analysera och reflektera kring sig själv och sina möjligheter, vilket även kan kopplas till den andra delen i förändringsprocessen inom CASVE- cykeln som kallas för *Analys (A)* (Sampson m.fl. 1999, 11). Det framkommer blandade förväntningarna med informanterna på båda skolorna. Antingen hade informanterna inga förväntningar överhuvudtaget eller förväntade sig att studie- och yrkesvägledaren skulle ge information, råd, vägledning, motivation, tips och förslag samt ge hjälp vid sökningsprocessen.

6.2 Upplevelser av studie- och yrkesvägledningen

När det kommer till informanternas upplevelser gällande studie- och yrkesvägledningen på skolan börjar de berätta om deras tillgång till studie- och yrkesvägledaren. Informanter med en studie- och yrkesvägledare på 20 procent har haft tillgång till hen vid 1-2 tillfällen medan informanterna med en studie- och yrkesvägledare på 80 procent har haft tillgång till

hen vid 3- 4 tillfällen. Två av informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledare har en tjänstgöringsgrad på 20 procent, berättar att de har begränsad tillgång till studie- och yrkesvägledaren då hen enbart är på plats en dag i veckan. Den tredje informanten på samma skola reflekterar inte över att hen har begränsad tillgång till studie- och yrkesvägledaren. Problematiken med att kunna ha tid för alla elever påverkas av att studie- och yrkesvägledartjänster på grundskolor oftast är uppdelat på flera olika skolor (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 35-41). Begränsad tillgång är inte en problematik som påvisas av de informanterna som har en studie- och yrkesvägledare med en 80 procent tjänstgöringsgrad. I den andra delen i CASVE- cykeln, Analys (A), kan det underlätta för individen under en förändringsprocess att ha tillgång till studie- och yrkesvägledning för att kunna reflektera över sina valmöjligheter (Sampson m.fl. 1999, 11). Blir tillgången begränsad kan det eventuellt påverka individen möjlighet att ta fram olika alternativ inför ett val.

Informanternas upplevelser skiljer sig åt en del på de båda skolorna, men likheten är att de alla berättar om sina upplevelser utifrån mötena med studie- och yrkesvägledaren. Informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har en tjänstgöringsgrad på 20 procent, berättar att de har fått hjälp i ansökningsprocessen inför gymnasievalet, fått nya idéer, svar på sina frågor samt att studie- och yrkesvägledaren har ställt frågor gällande gymnasievalet. Informanterna på skolan med studie- och yrkesvägledaren som har en tjänstgöringsgrad på 80 procent beskriver att studie- och yrkesvägledaren har varit stöttande, lyssnat, gett tips, bett dem berätta om sina intressen samt diskuterat kring deras olika valmöjligheter. Att ta fram olika valmöjligheter kan vara till hjälp vid en förändring enligt den tredje delen inom CASVE- cykeln som kallas för Syntes (S) (Sampson m.fl. 1999, 11-12). En av informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledare har 80 procent tjänstgöringsgrad uttryckte att hen tillsammans med studie- och yrkesvägledaren tog fram olika valmöjligheter och att det hjälpte hen i gymnasievalet. En annan informant på samma skola beskriver hur hen tillsammans med studie- och yrkesvägledaren använde sig av uteslutningsmetoden, vilket innebär att de samtalande kring hens alternativ för att sedan värdera dem och ta bort de alternativ som inte längre kändes relevanta. *Värdera* (V), som är den fjärde delen i CASVE- cykeln, innebär att värdera olika alternativ genom att ta fram för- och nackdelar som kan hjälpa individer att minska bland sina valmöjligheter för att

lättare fatta ett beslut (Sampson m.fl. 1999, 12). Att värdera hjälpte informanten att reflektera och därmed minska sina alternativ inför gymnasievalet.

Även om informanterna inte beskriver den breda studie- och yrkesvägledningen, när de får frågor om vad studie- och yrkesvägledning innebär för dem, så påvisas det att den breda studie- och yrkesvägledningen förekommer på de båda skolorna, om än i liten utsträckning. Två av informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledare har 20 procent, berättar om besök till en gymnasiemässa, information gällande gymnasievalet på svensklektionerna samt att de vid ett fåtal tillfällen har diskuterat kring framtiden. De här aktiviteterna förekom mestadels vid gymnasievalet. En av informanterna på samma skola har inte uppfattat att de har diskuterat kring utbildningar eller framtiden i klassrummet, förutom sinsemellan klasskamraterna. På skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent berättar informanterna att det har förekommit diskussioner kring utbildnings- och arbetsmarknaden samt framtiden under lektionstid, men det har mestadels varit i samband med gymnasievalet. En granskning från skolinspektionen påvisar att studie- och yrkesvägledning förekommer mestadels i samband med gymnasievalet och inte kontinuerligt under elevernas utbildning (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 35). Likheten mellan de två skolorna är att information och diskussioner kring utbildnings- och arbetsmarknaden inte implementeras under hela högstadiet utan blir ett komplement i nionde klass, oftast i samband med gymnasievalet.

Vid intervjuernas slut beskriver informanterna på båda skolorna att de är nöjda med den studie- och yrkesvägledning de har fått tillgång till. I skolinspektionens granskning upplever sig eleverna nöjda med studie- och yrkesvägledning de fått tillgång till. Men det kan bero på att eleverna inte vet vad de kan förvänta sig av studie- och yrkesvägledning, eftersom de inte riktigt vet vad det innebär (Skolinspektionen 2013, 17). En av informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent tjänstgöringsgrad berättar att hen var nöjd med studie- och yrkesvägledningen på skolan men ville samtidigt ha åtminstone ett möte till med studie- och yrkesvägledaren inför gymnasievalet. En internationell studie visar på att många elever önskar mer stöd, information och studie- och yrkesvägledning i skolan inför deras framtida studie- och yrkesval (Bardick m.fl. 2004, 111–113). En annan internationell studie påvisar även att elever önskar mer studie- och yrkesvägledning, däribland fler individuella samtal (Quah och Tuong 2011, 13–14).

6.3 Tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter

När informanterna berättar om de har tänkt annorlunda och/ eller sett fler möjligheter utifrån den studie- och yrkesvägledningen de har fått tillgång till så skiljer sig svaren åt en del på de båda skolorna. På skolan där studie- och yrkesvägledaren har 20 procent tjänstgöringsgrad beskriver en av informanterna att studie- och yrkesvägledaren fick hen att tänka annorlunda kring sina val genom att ha en gemensam dialog kring de val hen hade i åtanke. Två av informanterna på samma skola uttrycker att de inte har tänkt annorlunda gällande sina val, utan den ena blev mer säker i sitt redan tagna val efter att ha diskuterat med studie- och yrkesvägledaren medan den andre mestadels ville ha information.

Informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har en 80 procent tjänstgöringsgrad berättar däremot alla att de har upplevt sig tänka annorlunda och kunnat reflektera över sina val i mötet med studie- och yrkesvägledaren. Två av informanterna beskriver hur studie- och yrkesvägledaren har fått hen att utforska fler valmöjligheter inför gymnasievalet. Vidare berättar två av informanterna på samma skola att de har samtalat kring deras färdigheter och intressen vid mötena med studie- och yrkesvägledaren. Att utforska kring individens intressen, värderingar samt färdigheter, med hjälp av studie- och yrkesvägledning, kan öka individens självkänedom, vilket i sin tur kan leda till att individer gör väl underbyggda val i framtiden (Sampson m.fl. 1999, 7–8). Ökad självkänedom kan i sin tur bredda individens handlingshorisont och få dem att se fler möjligheter inför deras framtida val (Hodkinson och Sparkes 1997, 34-35). Vikten av att analysera och reflektera över sig själv och sina valmöjligheter, för att kunna ta ett genomtänkt beslut påvisas i den andra delen av CASVE- cykeln, Analys (A) (Sampson m.fl. 1999, 11). Ett mönster som framträder är att informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 20 procent tjänstgöringsgrad inte har analyserat och reflekterat över sina val, tillsammans med studie- och yrkesvägledaren, i lika stor utsträckning som skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent tjänstgöringsgrad. Men mönstret kan dock inte påvisa om det har gjort någon skillnad i deras slutgiltiga val inför gymnasiet.

Två av informanterna berättar att de har ändrat sina val i efterhand. En av informanterna som går på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 20 procent tjänstgöringsgrad, uttrycker att hen gick till studie- och yrkesvägledaren för att få information kring en utbildning hen ville gå på. Dock började hen tvivla i efterhand och bestämde sig för att ändra sitt val av sig själv. Den andra informanten som går på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent tjänstgöringsgrad beskriver att hen hade samtalat med studie- och yrkesvägledaren att påbörja ett gymnasium på annan ort. När informanten sedan började tvivla i sitt val återgick hen till studie- och yrkesvägledaren för att diskutera kring andra valmöjligheter. De båda informanterna har använt sig av sin metakognition, det vill säga sitt egna reflekterande. Individerna kan antingen på egen hand ändra sina val eller återigen få stöd genom studie- och yrkesvägledning (Sampson m.fl. 1999, 15-16).

När informanterna berättar om hur de med hjälp av studie- och yrkesvägledning har tänkt annorlunda och/ eller sett fler möjligheter, beskriver de först och främst utifrån mötena med studie- och yrkesvägledaren. Dock uttrycker en av informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent tjänstgöringsgrad, att prao fick hen att tänka annorlunda kring vilken målgrupp hen ville arbeta med i framtiden. För att få en inblick och kunna utforska olika möjligheter inom utbildnings- och arbetsmarknaden, är det av vikt för elever att ha aktiviteter såsom praktik eller prao (Christensen och Larsen 2011, 16). Alla informanterna på båda skolorna har varit ute på prao men beskriver att uppföljningen efteråt var bristfällig, även om det gjordes en eller två uppgifter under undervisningen. En dansk rapport påvisar att aktiviteter såsom prao måste ha en uppföljning för att eleverna ska förstå syftet med aktiviteten, men utförandet av en uppföljning brister inom många skolor (Christensen och Larsen 2011, 16).

Det påvisas även att det brister i uppföljningen på båda skolorna gällande andra aktiviteter inom den breda studie- och yrkesvägledningen. De informanterna, på båda skolorna, som berättar om de här aktiviteterna beskriver att de inte fått någon uppföljning i efterhand, vilket har medfört att de inte upplever att aktiviteterna har tillfört några nya aspekter inför deras gymnasieval. I rapporten styrning och organisation av den breda studie- och yrkesvägledningen, berättar författarna att skolan bör ha fler aktiviteter kring gymnasievalet såsom exempelvis branschdagar för att eleverna ska känna sig mer förberedda inför valet (Olofsson, Lovén och Deliér 2017, 35). Förberedelse börjar genom

att ha kunskap om arbetslivet såsom kunskap om olika branscher, yrkesroller samt utbildningar (Sampson m.fl. 1999, 10). Även en internationell studie påpekar vikten av att införa aktiviteter som att exempelvis bjuda in yrkesverksamma i undervisningen (Bardick m.fl. 2004, 114). Ett mönster som framträder är att informanterna inte tar till sig av den information och reflektion de olika aktiviteterna kan medföra, då uppföljningen brister och de inser inte syftet med aktiviteterna.

Informanterna på båda skolorna har delade meningar kring om omgivningen har influerat eller fått dem att tänka annorlunda och/ eller se fler möjligheter gällande deras gymnasieval. Vissa anser att omgivningen inte har påverkat dem medan andra upplever att deras omgivning har influerat dem. Dock har alla informanter under förändringsprocessen talat om gymnasieval med sina familjer och vänner. Vid ett beslutsfattande kan familjen vara en viktig del, men i vissa fall kan familjen påverka deras val (Sampson m.fl. 1999, 8–9). Individens beslut är mestadels kontextrelaterad, det vill säga att besluten påverkas av deras omgivning såsom familj, vänner och skolan (Hodkinson och Sparkes 1997, 40-41). Det finns ett mönster av att informanterna utgår från sina intressen, färdigheter samt influenser utifrån sin omgivning i deras slutgiltiga beslut inför gymnasievalet.

6.4 Sammanfattande analys

Sammanfattningsvis kan vi se att där finns både likheter och skillnader mellan de båda skolorna. De likheter som har påvisats i den första frågan, om deras förväntningar på den studie- och yrkesvägledningen de har fått tillgång till, visar att deras förväntningar beskrivs utifrån mötet med studie- och yrkesvägledaren. Det påvisar att den snäva studie- och yrkesvägledningen är mer bekant än den breda studie- och yrkesvägledningen.

Likheten mellan de båda skolorna utifrån den andra frågan, om deras upplevelser av den studie- och yrkesvägledning de har fått tillgång till, visar att informanterna återigen beskriver upplevelser med utgångspunkt i den snäva studie- och yrkesvägledningen. En annan likhet är att den breda studie- och yrkesvägledningen förekommer på båda skolorna men främst inför gymnasievalet och praon. Skillnaderna som påvisas är att på skolan där

studie- och yrkesvägledaren har 20 procent tjänstgöringsgrad uttrycker några av informanterna att de har fått begränsad tillgång till studie- och yrkesvägledaren, vilket inte beskrivs av informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent. Informanternas upplevelser på båda skolorna skiljer sig åt men på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent tjänstgöringsgrad, kan vi se en koppling mellan att en mer utbredd tillgång till studie- och yrkesvägledning kan ge informanterna större möjlighet att kunna reflektera och analysera, för att kunna göra väl underbyggda val. Alla informanter på båda skolorna upplever sig nöjda med den studie- och yrkesvägledning de har fått tillgång till. Informanternas positiva upplevelse kan kopplas till att det inte är tydligt vad studie- och yrkesvägledning innebär, de vet därför inte vad de kan förvänta sig och blir därmed nöjda med den studie- och yrkesvägledning de har fått tillgång till.

På den sista frågan om studie- och yrkesvägledning har fått dem att tänka annorlunda och/eller se fler möjligheter så skiljer sig svaren åt en del mellan de två skolorna. Alla informanterna på skolan där studie- och yrkesvägledaren har 80 procent tjänstgöringsgrad beskriver hur studie- och yrkesvägledningen har fått dem att tänka annorlunda och fått dem att se fler möjligheter. Här kan vi se ett mönster av att studie- och yrkesvägledningen kan ha breddat informanternas handlingshorisont genom ökad självkänedom, då de har fått möjligheten att reflektera och analysera över sina val inför gymnasiet. På skolan där studie- och yrkesvägledaren har 20 procent tjänstgöringsgrad uppvisar en informant att studie- och yrkesvägledaren har fått hen att tänka annorlunda kring sina val. Den breda studie- och yrkesvägledningen har bestått av ett fåtal aktiviteter på båda skolorna men det visar sig att det brister när det kommer till uppföljning av aktiviteterna. Att inte ha uppföljning kan leda till att informanterna inte förstår syftet med aktiviteterna och att det inte blir någon vidare reflektion. Även om en del av informanternas beslut kan vara kontextrelaterad, det vill säga påverkad av deras omgivning anser enbart två informanter, en från varje skola, att deras omgivning har influerat deras gymnasieval.

7. Diskussion

Kapitlet börjar med att diskutera resultatredovisningen och analysen. Vidare debatteras de teoretiska utgångspunkterna som har tillämpats i studien. Därefter diskuteras metodvalet och hur den har påverkat studien. Kapitlet avslutas med att ge förslag på vidare forskning inom ämnet.

7.1 Resultatredovisning- och analysdiskussion

Syftet med vår studie har varit att få en ökad förståelse för hur elever på grundskolor, där studie- och yrkesvägledarna har olika tjänstgöringsgrader, upplever studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet. Vi har upptäckt en del mönster utifrån de intervjuer vi har utfört med informanterna. Mönstrena som har påvisats har mestadels varit likheter mellan de båda skolorna, även om studie- och yrkesvägledarna har olika tjänstgöringsgrader. Att det mestadels har varit likheter mellan de båda skolorna har varit förvånade, då vi förväntade oss ett annat resultat. Vi har försökt ha ett objektiv synsätt, men har varit påverkade av våra tidigare erfarenheter med praktik inom skolan och därav förväntade vi oss större skillnader. Vårt resultat skiljer sig även från den internationella forskning vi funnit då våra informanter var nöjda med den studie- och yrkesvägledning de fått tillgång till samt att alla, utom en, inte önskade mer stöd inför sitt gymnasieval. Vi kan inte ge en exakt förklaring till varför resultatet skiljer sig från våra förväntningar och den internationella forskningen men resultatet hade kanske blivit annorlunda, eller densamma, om vi intervjuat fler informanter eller på andra skolor.

Vi har dock sett hur vissa delar i resultatet har uppvisat en skillnad mellan de två skolorna vilket vi kopplar till informanternas tillgång av studie- och yrkesvägledningen på skolorna.

Vi har uppmärksammat ett mönster, utifrån informanterna, att en hög tjänstgöringsgrad kan influera informanterna att tänka annorlunda och/ eller fler möjligheter. Samtidigt kan vi inte säkerställa att det enbart beror på en hög tjänstgöringsgrad utan det kan även bero på hur studie- och yrkesvägledaren väljer att lägga upp sina samtal, det vill säga att eleverna får möjlighet att reflektera och analysera kring sina val. Men det vi kan konstatera är att studie- och yrkesvägledning bidrar till att informanterna till viss del har breddat sin handlingshorisont. En breddat handlingshorisont kan uppnås genom reflektioner som kan öka individens självkänedom (Hodkinson och Sparkes 1997, 34-35). Detta kan vi koppla till vår framtida yrkesroll som studie- och yrkesvägledare då vi kan se att studie- och yrkesvägledning kan bidra med att vidga ens perspektiv för att kunna se fler valmöjligheter.

En likhet, som för oss var väntad, var att informanterna var mer bekanta med den snäva studie- och yrkesvägledningen än med den breda studie- och yrkesvägledningen. Informanterna beskriver studie- och yrkesvägledningen helt utifrån studie- och yrkesvägledaren och frågan vi ställer oss är: var finns hela skolans ansvar gällande studie- och yrkesvägledningen? Vi får uppfattningen att studie- och yrkesvägledningen mestadels läggs över på studie- och yrkesvägledaren. De fåtal gånger när den breda studie- och yrkesvägledningen väl genomförs så blir där ingen uppföljning. Det kan leda till, enligt en dansk rapport, att om aktiviteter inte har en uppföljning har eleverna svårt att förstå syftet med aktiviteten (Christensen och Larsen 2011, 16). Hade den breda studie- och yrkesvägledningen i skolorna varit mer kontinuerlig så tänker vi att eleverna kanske blivit ännu mer förberedda inför framtiden och kunnat se fler valmöjligheter.

7.2 Teoridiskussion

Våra teoretiska utgångspunkter har varit relevanta för informanternas upplevelser men de har varit desto svårare att applicera gällande studie- och yrkesvägledarnas tjänstgöringsgrad. Vi letade efter teorier som skulle kunna understryka problematiken med att studie- och yrkesvägledare har olika tjänstgöringsgrader men fann tyvärr inte en passande teori eller begrepp. Vi känner dock att de teoretiska utgångspunkterna har varit

användbara för att få en djupare förståelse för informanternas upplevelser och för att visa på att studie- och yrkesvägledare kan vara till hjälp vid informanternas beslutsfattande. En av våra teoretiska utgångspunkter har varit CIP- teorin, som har gett oss en insikt kring vilka strategier informanterna tar inför ett val. CIP- teorin ska vara att hjälpa individer att göra väl underbyggda val gällande sin framtid (Sampson m.fl. 1999, 4–5). De teoretiska utgångspunkterna såsom självkänedom, kunskap om arbetslivet, CASVE- cykeln, metakognition och handlingshorisont har varit ett stöd för att fördjupa vår analys och våra slutsatser gällande om studie- och yrkesvägledarnas tjänstgöringsgrad har influerat informanternas upplevelser.

7.3 Metoddiskussion

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod med intervjuer i vår studie. Denna metod passade studiens syfte då vi ville få en förståelse för elevernas upplevelser kring den studie- och yrkesvägledning de fått tillgång till inför gymnasievalet. Metoden gav oss möjligheten att ställa följdfrågor och därmed få fördjupade svar. Genom att ställa följdfrågor kan eventuella missförstånd redas ut (Larsen 2009, 27). Vi var medvetna om att kvalitativa studier inte går att generalisera men då vi ville uppnå en förståelse för informanternas upplevelser tyckte vi inte det var nödvändigt att generalisera resultatet.

Vi utformade en intervjuguide (se Bilaga 1) utefter våra frågeställningar samt teoretiska utgångspunkter. Intervjuguiden var tematiskt uppdelad vilket medförde att det blev enklare för oss att ha översikt kring våra frågor för att försäkra oss om att vi täckte alla områden vi ville ha svar på. Vår intervjuguide hade tillräckligt många frågor, men då vi lät informanterna vara med och styra intervjuerna lät det oss också ställa följdfrågor som varit användbara i resultatet. Vi ställer oss dock kritiska till om vi skulle ha tagit ännu mer hänsyn till informanternas ålder och förförståelse vid skapandet av intervjuguiden. Vissa frågor uppfattades som svåra att förstå av vissa informanter vilket ledde till omformuleringar eller exempel från vår sida. Vi ställer oss undrande till om detta kan ha påverkat informanternas svar då förklaringar med exempel ibland kan uppfattas som

ledande. När informanter får ledande frågor svarar de oftast hur de tror att forskarna vill ha frågorna besvarade, vilket även kallas för intervjueffekten (Larsen 2009, 87). Vi hoppas dock att vi har haft ett relativt objektiva förhållningssätt som inte har påverkat informanternas svar även när vi har gett exempel.

Vi valde att ge informanterna fiktiva namnen Alde, Lo, Amine, Maram, Vally och Cam för att inte avslöja deras identitet. De fiktiva namnen är könsneutrala då vi inte valt att studera skillnaden mellan kön och därav var det inte heller relevant för studien att avslöja informanternas könsidentitet. Av samma anledning valde vi att använda oss av pronomen hen både på informanterna och på studie- och yrkesvägledarna. För att hålla det empiriska materialet konfidentiellt så valde vi även att inte avslöja skolornas namn för att skydda informanternas identitet ytterligare.

En problematik vi har haft gällande att få tag på informanter har varit att finna studie- och yrkesvägledare som arbetar heltid på en skola, och vi förstod efter ett tag att vi därav var tvungna att sänka tjänstgöringsgraden till 80 procent. Det här visar på att de flesta studie- och yrkesvägledare i Skåne har en lägre tjänstgöringsgrad eller en uppdelat tjänst på många olika skolor.

7.4 Förslag på fortsatt forskning

I vår studie har vi valt att fokusera på elevernas förväntningar och upplevelser på skolor där studie- och yrkesvägledare har olika tjänstgöringsgrader. Men det skulle även vara intressant att undersöka studie- och yrkesvägledarnas tankar och upplevelser kring studie- och yrkesvägledningen på skolorna. Vi tänker att det då skulle vara intressant att jämföra hur de upplever sin tillgänglighet och förmåga att bidra till skolans studie- och yrkesvägledning både i det breda och snäva perspektivet vid olika tjänstgöringsgrader. Vår undersökning kunde eventuellt ha visat ett annat resultat om vi intervjuat fler informanter, därav skulle ett förslag vara att göra denna undersökning med fler informanter per skola.

Litteraturlista

Bardick, Angela D.; Bernes, Kerry B.; Magnusson, Kris C och Witko, Kim D. 2004. Junior high career planning: What students want. *Canadian Journal of Counselling* 38: 104-117. <https://search-proquest-com.proxy.mau.se/docview/195819527/fulltextPDF/9CFF8A917F5A4137PQ/1?accountid=12249> (hämtad 2018-04-10).

Christensen, Gerd och Larsen Søgaard, Michael. 2011. Dansk clearinghouse for Uddannelsesforskning – viden om vejledning. Köpenhamn: Aarhus Universitet. http://www.dpu.dk/fileadmin/www.dpu.dk/dansclearinghouseforuddannelsesforskning/udgivelser/SR7_viden_om_vejledning_final_2.pdf (hämtad 2018-04-03).

Hjort, Torbjörn; Hjärpe, Teres och Panican, Alexandru. 2014. Rådgivare, vägledare och mäklare – om grundskolans roll och betydelse för gymnasievalet. I Anders Persson och Roger Johansson (red.). *Vetenskapliga perspektiv på lärande, undervisning och utbildning i olika institutionella sammanhang - utbildningsvetenskaplig forskning vid Lunds universitet*. Institutionen för utbildningsvetenskap: Lunds universitet, 177–194. <http://lup.lub.lu.se/search/ws/files/5414253/4438022.pdf> (hämtad 2018-03-28).

Hodkinson, Phil och Sparkes, Andrew C. 1997. Careership: a sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*, 18 (1): 29–44. <https://www-tandfonline-com.proxy.mau.se/doi/pdf/10.1080/0142569970180102?needAccess=true> (hämtad 2018-03-14).

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. 2017. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl. Studentlitteratur AB: Lund.

Larsen, Ann Kristin. 2009. *Metod helt enkelt: En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups.

Lärarnas riksförbund. 2012. Effekter av vägledning. Rapport/ Lärarnas riksförbund. https://www.lr.se/download/18.72b3614813b4cb340e024d/1354270414572/Effekter+av+vägledning_201211.pdf (hämtad 2018-04-09).

Olofsson, Jonas; Lovén, Anders och Deliér, Erik. 2017. *Styrning och organisation av den breda studie- och yrkesvägledningen*. Rapport/ Skolverket. Stockholm: Skolverket.

Quah, Hanh och Truong, Theresa. 2011. High school career education: policy and practice. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy* 123: 1-28. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ946403.pdf> (Hämtad 2018-04-03).

Sampson, P. James Jr.; Lenz, G. Janet; Reardon, C. Robert och Peterson, W. Gary. 1999. Effective techniques- A Cognitive Information Processing Approach to Employment Problem Solving and Decision making. *The career development quarterly*, 48: 3-18. <https://onlinelibrary-wiley-com.proxy.mau.se/doi/epdf/10.1002/j.2161-0045.1999.tb00271.x> (hämtad 2018-04-03).

SFS. 2010:800. *Skollag: Huvudmän och ansvarsfördelning*, 29 §. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 (hämtad 2018-03-28).

Skolinspektionen. 2013:5. Rapport. *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitet/granskningar/2013/syv/kvalgr-syv-rapport.pdf> (hämtad 2018-03-27).

Skolverket. 2013. Skolverkets allmänna råd med kommentar - Arbete med studie- och yrkesvägledning. Stockholm: Elanders Sverige AB. <https://www.skolverket.se/om->

[skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf3143.pdf%3Fk%3D3143](http://www.skolverket.se/ftp/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf3143.pdf%3Fk%3D3143) (hämtad 2018-03-28).

Vela-Gude, Luti; Cavazos, Javier; Johnson, Michael B; Fielding, Cheryl; Cavazos, Alyssa G; Campos, Leslie och Rodriguez, Iliana. 2009. "My Counselors Were Never There": Perceptions from Latino College Students. *Professional School Counseling* 12: 272-279. http://www.jstor.org.proxy.mau.se/stable/42732870?seq=1#page_scan_tab_contents (Hämtad 2018-04-03).

Vetenskapsrådet. 2002. Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning. www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf (Hämtad 2018-04-25).

Bilaga 1. Intervjuguide

Självkännedom och kunskap om arbetslivet

- Hur tänker du kring dina möjligheter i framtiden, utifrån gymnasievalet?
- Hur har du tagit reda på dina framtida möjligheter? Vem har du pratat med?

Handlingshorisont

- Hur kände du inför gymnasievalet?
- Vilka val har du gjort inför gymnasiet?
- Hur kom du fram till dina val inför gymnasiet?
- Vem pratade du med inför ditt gymnasieval?
- Har din bakgrund/ omgivning påverkat ditt gymnasieval?

Upplevelser, tillgång och förväntningar på studie- och yrkesvägledningen

- Kände du att du fick tillgång till studie- och yrkesvägledaren på skolan inför gymnasievalet? Om ja, hur många gånger fick du tillgång till studie- och yrkesvägledaren?
- Om du fick tillgång till studie- och yrkesvägledning, vilka förväntningar hade du?
- Om du fick tillgång till studie- och yrkesvägledning, hur såg vägledningen ut?
- Om du fick tillgång till studie- och yrkesvägledning, gav den dig någon nytta eller fick dig annorlunda inför gymnasievalet? Om ja, på vilket sätt?
- Har ni fått möjligheten att vara ute på prao och/ eller praktik? Utveckla gärna. Om ja, fanns där någon uppföljning eller utvärdering efter er prao och/ eller praktik?

- Pratas det om studie- och yrkesvägledning i klassrummet (i form av information om arbetsmarknaden och utbildningar)? Om ja, på vilket sätt?

Utvärdering och elevens egna förklaring av studie- och yrkesvägledningen

- Känner du att du hade behövt mer eller mindre studie- och yrkesvägledning inför ditt gymnasieval? Utveckla gärna.
- Kan du förklara vad studie- och yrkesvägledning innebär?

Bilaga 2. Mail till studie- och yrkesvägledare

Hej xxxx!

Våra namn är Lina Rosenlund och Julia Jarlsborg och vi studerar till att bli studie- och yrkesvägledare på Malmö Universitet. Nu går vi sista terminen på vår utbildning och det är dags för oss att skriva vårt examensarbete, och vi vill gärna intervjua elever i årskurs 9 och samtala kring studie- och yrkesvägledningen på skolan i samband med gymnasievalet.

Vårt examensarbete ska vara en studie mellan två grundskolor där studie- och yrkesvägledaren antingen har en 20 procent tjänst eller en 100 procent tjänst. Vi vill intervjua eleverna för att undersöka elevernas upplevelser om studie- och yrkesvägledning inom skolan, speciellt inför gymnasievalet. Vi vill koncentrera oss kring problematiken av att många studie- och yrkesvägledare inom skolväsendet har låg tjänstgöringsgrad men förväntas ändå utföra ett arbete som liknar om en 100 procents tjänst, och hur det kan påverka eleverna. Nu letar vi efter en studie- och yrkesvägledare som arbetar 100 procent alternativt 20 procent på en grundskola och undrar om ni arbetar 100 procent alternativt 20 procent på xxxx? Om ni gör det, finns där en möjlighet för oss att intervjua 3–4 elever på skolan?

Det här är kortfattat förklarat kring vad vi vill undersöka, men vill mest ge lite information så ni kan tänka över om det känns intressant. Ni kan höra av er på våra mailadresser: lina.rosenlund@xxxx och julijarlsborg@xxxx.

Ha en fortsatt trevlig dag!

MVH Lina och Julia

Bilaga 3. Intyg till vårdnadshavare

Hej!

Våra namn är Lina Rosenlund och Julia Jarlsborg och vi studerar till att bli studie- och yrkesvägledare på Malmö Universitet. Nu går vi sista terminen på vår utbildning och det är dags för oss att skriva vårt examensarbete. Vi vill intervjua elever för att undersöka deras upplevelser om studie- och yrkesvägledning inom skolan, speciellt inför gymnasievalet. Alla deltagande elever kommer att vara anonyma vid redovisningen av resultatet och allt material som framkommer genom intervjuerna kommer att hållas konfidentiella.

Ger du som vårdnadshavare ditt barn tillåtelse att frivilligt delta i denna undersökningen, där en 30-40 min intervju ingår? Om ja, skriv ner elevens namn samt din signatur och skicka tillbaka till skolans studie- och yrkesvägledare.

Tack på förhand!

Vänliga hälsningar

Lina Rosenlund och Julia Jarlsborg

Studie- och yrkesvägledarprogrammet på Malmö Universitet

Email: lina.rosenlund@xxxx och juliajarlsborg@xxxx.

Elevens namn

Vårdhavarens signatur

Datum
